

פרשת תולדות

הקדמה (כה, יט-כ)

אתם זוכרים ילדים שבסוף פרשת חיי שרה התורה כתבה בקיצור את הילדים שנולדו לישמעאל - 12 הנשיאים. עכשיו אחרי שהתורה כתבה ממש בקצרה, רק כמה פסוקים על ישמעאל, התורה מתחילה לספר באריכות גדולה מאוד - פרשה שלמה על יצחק אבינו שהוא הממשיך של אברהם¹. "בו לבדו נקרא לאברהם זרע"² בתורה כתוב: "ואלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק". למה כתוב בלשון כזאת מיוחדת - יצחק בן אברהם, אברהם בן יצחק? ללמד אותנו שיצחק הוא ממש מתנהג כמו אבא שלו "שהיה ישר ונאמן והולך בדרך טובה ואוהב לבריות כמו אביו, עד שהכל אומרים עליו אברהם הוליד את יצחק"³. "ואלה הליכות ימי חייו של יצחק - אברהם הוליד את יצחק, זהו מכלל תולדותיו! שבכל דרכיו והליכותיו היה ניכר ורשון שהוא בנו של אברהם"⁴. ויצחק כזה צדיק בכל מעשיו שהוא ממש שקול כאברהם אבינו⁵. ואברהם אבינו כ"כ שמח בבן הצדיק הזה שזכה לו והוא משתבח בו ומתגדל בו⁶. וכל האנשים כשרואים את יצחק מתפעלים מהנהגותיו הטובות ובאים אל אברהם ומשבחים אותו: "שכשהיה אברהם אבינו עובר ויצחק בנו אחריו היו הכל אומרים אשריך אברהם שבנדך יצחק ואשריך יצחק שאביך אברהם"⁷. ויצחק הזה, כבר למדנו, שלקח לאשה את רבקה הצדיקה שלמרות שהיתה בבית של רשעים בתואל ולבן לא למדה ממעשיהם⁸ והתנהגה בנעימות ובטוב לב והית צדקת כזאת שראויה לינשא ליצחק הצדיק.

פקידת רבקה ולידתה (כה, כא -כו)

יצחק ורבקה כבר נשואים מלא זמן, 20 שנה! ועדיין לא נולדו להם ילדים, יצחק ורבקה משתדלים ומתפללים לה' שיזכו כבר לילדים, אך לבינתיים עדיין לא נולדים ילדים. עוברת שנה ועוד שנה ועדו שנה. יצחק ורבקה בטוחים שבסוף יולדו ליצחק ילדים שהרי ה' הבטיח לאברהם אבינו שיולדו לו ילדים ויהיה עם גדול מבנו יצחק, אך לבינתיים לא נולדים. יצחק ורבקה אחרי שראו שכבר עשרים שנה לא נולדים להם ילדים החליטו ללכת ביחד למקום המקודש ביותר - להר המוריה⁹ המקום שבו יבנה אחרי הרבה שנים בית המקדש. הם מגיעים אל המקום הקדוש הזה, אמנם אין שם שום דבר רק הר, אבנים וסלעים. אך יצחק ורבקה יודעים שזה מקום קדוש מאוד, שם גם היתה עקידת יצחק ולשם שניהם מגיעים. "יצחק שטוח כאן (בצד אחד) והיא שטוחה כאן"¹⁰ וכל אחד מהם כל כך דואג לחברו ומתפלל לא על עצמו אלא על השני. "הוא מתפלל עליה והיא מתפללת עליו"¹¹. יצחק כ"כ רוצה שרבקה כבר תזכה לבן וכך גם רבקה יודעת כמה יצחק מצפה לבן ולכן היא מתפללת עליו.

¹ רד"ק כה, יט

² ספרונו כה, יט

³ רד"ק כה, יט

⁴ העמ"ד כה, יט

⁵ תו"ש כה, סב

⁶ תנחומא ישן, תו"ש כה, סד

⁷ מדרש הגדול, תו"ש כה, סה

⁸ ב"ר סג, תו"ש סז

⁹ פרדר"א לב, תו"ש ע"ג

¹⁰ ב"ר סג, תו"ש עד

¹¹ מדרש החפ"ן, תו"ש ס"ק ע"ד

יצחק מכיר את צדקותה של רבקה ולכן הוא כ"כ מתפלל "רבונו של עולם, כל בנים שאתה עתיד ליתן לי היו מן הצדקת הזו", וגם רבקה מתפללת שהבנים שיהיו לה יהיו דוקא מיצחק הצדיק. כך הם בטוחים שגם הבנים יהיו בעז"ה צדיקים¹².

וה' שמע לתפילת שני הצדיקים האלו, ופתאום ב"ה, איזה נפלא, רבקה מרגישה שהיא בהריון שיש לה תינוק בבטן. איזו שמחה! סוף סוף הם יזכו להמשיך את הזרע הקדוש של אברהם אבינו, את הזרע של עם ישראל. רבקה מרגישה הרגשה משונה בבטן כל הזמן התינוק שבבטן מתנוועע זו מצד אחד לצד שני, לא נח לרגע. היא לא מבינה מה קורה שם. "אחר שהרגישה בעצמה זה השינוי, תמחה ושאלה לשאר הנשים אם יש אשה שיקרה לה כך. ואמרו לה לא. ואמרה 'אם כן למה זה אנוכי' משונה משאר הנשים בזה?"¹³ "מלמד שהיתה אמנו רבקה מחזרת על פתחיהן של נשים ואומרת להן, הגיע לכם הצער הזה מימיכם, אם כן הוא צער הבנים הלואי לא עיברתי"¹⁴.

אתם יודעים ילדים שלרבקה היה דבר עוד יותר מוזר, לא רק שהתינוק שבבטן כל הזמן זו מצד למד, אלא היה קורה לה דבר משונה מאוד. רבקה היתה הולכת ברחוב ובכל פעם שהיתה עוברת ליד ביהמ"ד של שם ועבר - מקום של תורה, היתה מרגישה שהתינוק כאילו דוחף אותה ורוצה לצאת. רבקה כ"כ שמחה איזה תינוק צדיק הוא, כבר כשהוא בבטן הוא רוצה לרוץ ללמוד תורה. אך אחרי קצת זמן כשרבקה היתה עוברת ליד בית שמשותחים בו לפסלים, פתאום היא שוב מרגישה שהתינוק דוחף ורוצה לצאת. אוי ואבוי! זה תינוק צדיק או רשע?¹⁵

מה עושים כשיש שאלה שלא יודעים מה התשובה עליה? הולכים לרב. וגם רבקה כמובן הולכת לשאול את הרב שהיה באותו זמן היא הולכת לביהמ"ד של שם ועבר לשאול מה זה הדבר המשונה הזה. היא ניגשת אל שם ושואלת אותו על כל מה שקורה להם. שם מקשיב ועונה לה תשובה שהוא יודע אותה ברוח הקודש - ה' מגלה לצדיקים כל מיני דברים שעתידים לקרות. "ויאמר ה' לה שני גויים בביטנך" - "אל תראי כי צער העיבור שלך בשביל ששני תאומים יש בבטנך, שמרובה צער העיבור של שניים מעיבור אחד"¹⁶ אך זה לא רק שיש לך שני ילדים בבטן, הילדים האלו הם שונים מאוד אחד מהשני הם יהיו לשני לאומים כל אחד מהם שייך לממלכה אחרת והם כבר מעכשיו עוד בבטן כל אחד מהם רוצה משהו אחר "מן המעיים הם נפרדים, זה לרשעו וזה לתומו"¹⁷. עכשיו רבקה כבר מתחילה להבין למה היא מרגישה שהתינוק רוצה לצאת גם לתורה וגם לפסלים. זה לא תינוק אחד, זה שני תינוקות אחד רשע ואחד צדיק.

והנביא ממשיך ומסביר לה 'ולאום מלאום יאמץ' - "לעולם לא יהיו שוים ביכולת אלא האחד יגבר על חבירו לעולם"¹⁸ כל הזמן הם ילחמו זה בזה אחד ינצח והשני יפסיד ואח"כ השני מנצח והראשון מפסיד ככה כל הזמן.

הנביא כבר גמר להסיר לרבקה את כל ההרגשות המשוונות שהיא מרגישה, אך עכשיו הוא מוסיף ואומר לה עוד דבר שתדע אותו שהוא חשוב מאוד: "ורב יעבוד צעיר" תזכרי ותדעי תמיד שהגדול - הילד שיצא ראשון הוא צריך להיות עבד לילד הצעיר יותר. הילד החשוב יותר הוא הילד הצעיר. "ולכך אהבה את יעקב, שאהבו הקב"ה וכדכתיב ואהב את יעקב"¹⁹ - רבקה באמת זוכרת את מה

¹² ב"ר סג. תו"ש עד

¹³ רד"ק כה, כב

¹⁴ ב"ר סג, תו"ש פו

¹⁵ ב"ר סג, ו'. רש"י כה, כב

¹⁶ רשב"ם כה, כג

¹⁷ רש"י כה, כג

¹⁸ רג"ק כה, כג

¹⁹ רשב"ם כה, כג

שהנביא אמר, והיא משתדלת לא לשכוח את הדבר החשוב הזה, הגדול הוא יהיה העבד של הצעיר. וכל זמן ההריון היא שומרת את הדברים בקרבה.

רבקה מחכה ומצפה, וב"ה בסוף תשעת חודשי ההריון הגיע זמן הלידה, רבקה הולכת ללדת, ובאמת כמו שאמר הנביא יש תאומים בבטנה של רבקה. כולם רוצים לדעת מה יצא מהבטן ופתאום מה יוצא? תינוק, אבל הוא בכלל לא נראה כמו תינוק, איזה מין תינוק משונה זה? תינוק שכולו בצבע אדום חזק, גם שערותיו אדומות - "שכולו מלא דמים"²⁰ צבע אדום של דם. והוא גם מלא מלא בשערות, ממש מגעיל. "מלא שער כמו טלית של צמר"²¹ ויקרא שמו עשוי - הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשעריו כבן שנים הרבה"²². קראו לו עשוי בגלל שזה כמו עשוי - שעשוי כבר כולו עשוי ומוכן.

ואחרי התינוק המגודל הזה, יוצא עוד תינוק. איזה חמודי! כזה מתוק. תינוק חלק כולו, כזה עדין ונעים. איזה הבדל, שני תינוקים בבטן אחת וכל אחד שונה לגמרי. והתינוק החמוד הזה שיוצא שני מהבטן היד שלו תופשת את העקב של עשוי. עשוי יצא ראשון אך בעקב שלו מחזיק התינוק השני, למה? כי התינוק השני - יעקב יודע שהוא הבן החשוב, הוא צריך להיות הבכור "בא לעכבו שיהא ראשון ללידה... ויטול את הבכורה"²³. עקב מחזיק לו בעקב כאילו הוא אומר לו תדע לך באמת אני צריך להיות ראשון, אני לא מוותר. אני הבכור באמת! והדבר הזה הוא באמת "סימן כי באחרונה ישלוט בעשוי כמו שאדם שולט בדבר שאוחז בידו, ועקב הוא סוף הגוף (לכן בסוף ישלוט). ומאת הא-ל היה זה על דרך נס כי אין העובר מוציא ידו מן השליה כש"כ שיתפוס בידו"²⁴. ויצחק אבינו קרא לילד השני יעקב ע"ש העקב הזאת שהוא החזיק להראות שבאמת בוף הוא ינצח והא ישלוט, הוא יהיה הבכור באמת ולא עשוי"²⁵.

ושני הילדים האלו הולכים וגדלים, יצחק מלמד את שניהם תורה "כל שלש עשרה שנים הולכים שניהם לבית הספר ובאים מבית הספר. לאחר י"ג שנה זה הולך לבתי מדרשות וזה הולך לבתי עבודה זרה"²⁶ "שעד אותו פרק נטפל אביהם בהם ומוכיחים ומלמדם דרך הישר"²⁷ אך בגיל 13 מתגלה שילד אחד הוא צדיק וילד שני רשע בכלל לא רוצה ללמוד, כל הזמן בורח מהתלמוד תורה ורוצה ללכת לשדה. עשוי כל הזמן הולך לשדה ויורה בחץ וקשת וצד חיות, עשוי ממש מומחה בצידת חיות הולך לשדה בלי כלום וחוזר עם על מיני דברים שצד, לפעמים אייל, לפעמים נמר כל פעם משהו אחר. ויעקב אבינו בדיוק הפוך כזה צדיק כל הזמן יושב באהל ולומד תורה, איש תם - תמים, תמיד אומר רק אמת אף פעם לא משקר ח"ו.²⁸ "וכל ימיו היה ישר לפני שנאמר ויעקב איש תם, תם מן הגזל, תם מן העבירה, תם מן דבר מכווער"²⁹ וחוף מזה שהוא כזה צדיק הוא כל הזמן לומד תורה ולא רק באהל אחד אלא יושב אהלים "אין לך אדם שהיה יגע בתורה כיעקב אבינו כמו שנאמר... יושב אהלים יוצא מבית מדרשו של שם והולך לבית מדרשו של עבר, ומבית מדרשו של עבר לבית מדרשו של אברהם"³⁰ "כי היה לומד עם כל חכם שהיה מוצא, עם זה ועם זה, כי כל

²⁰ מדרש הגדול, תו"ש קלב

²¹ רש"י כה, כה

²² רש"י כה, כה

²³ רש"י כה, כו

²⁴ רד"ק כה, כו

²⁵ ע"פ ספורנו כה, כו

²⁶ ב"ר סג, תו"ש כה, קנב

²⁷ חזקוני כה, כז

²⁸ "כליבו כן פיו" רש"י כה, כז

²⁹ תדבא"ר ז', תו"א A כה, קסה

³⁰ תנ"י וישלח ט, תו"ש כה, קסז

חפצו היה בזה"31 כל הזמן רק מחפש ללמוד עוד ועוד לעבוד את ה' ולהתפלל "להכיר בוראו ונקדש בכבודו"32.

אתם יודעים ילדים שעשיו לא היה סתם רשע, הוא היה רשע שברשעים. יש איש רשע שעושה מעשים רעים וכולם יודעים שהוא רשע, אך עשיו היה רשע עוד יור לא רק שהוא היה רשע אלא הוא היה משקר ועושה את עצמו כאילו צדיק. הוא היה מגיע לאביו יצחק ושואל אותו כל מיני שאלות: "אבא, היאך מעשרין את המלח ואת התבן?"33 באמת צריך לעשר (לתת חלק לכהן וללווי) רק דבר מאכל אנשים שגדל באדמה, למשל פירות וירקות, אלב מלח שלא גדל באדמה ותבן - קש שרק בהמות אוכלות בכלל לא צריך לעשר, ועשיו הרשע כדי שאבא שלו יחשוב שהוא צדיק שאל אותו כאלו שאלות ואז יצחק חשב שעשיו ממש מדקדק במצוות אם אפילו על דברים שלא צריך לעשר הוא רוצה לעשר הוא ממש צדיק גדול, יצחק אמנים ידע שעשיו איננו צדיק כמו יעקב כך הוא חשב שגם הוא צדיק ולכן הוא אהב אותו, עשיו גם היה מביא לאביו כל פעם לטעום מהצייד שצד, "והיה עשיו מחניף לאביו להביא כל צידו אל פיו לאכול ממנו כרצונו תמיד, ואהבת האב לבנו הבכור קלה להביא"34 ולכן "ויאהב יצחק את עשיו" - גם את עשיו, אע"פ שידע בלי ספק שלא היה שלם כיעקב, 'ורבקה אוהבת את יעקב' - לבדו מפני שהכירה ברשעו של עשיו"35. כך יצחק לא הכיר את רשעותו של עשיו לגמרי ולכן אהב אותו גם כן. רבקה לעומת זאת "היתה אוהבת את יעקב לבדו לפי שהיה הולך בדרך חיים ועשיו בדרך המות. כי לא דיו שלא היה הולך בדרך חיים ולא מתעסק בחכמה ובדרכי אלוקים. אלא בחר לו מלאכה נקלה לציד לשום עצמו בסכנה בכל יום ויום. והיה ריק ופוחז ומשולח"36. יצחק אהב את עשיו כי הוא גם חשב שדוקא ע"י שיאהב את עשיו הוא יקרב אותו ויחבר אותו לתורה ולמצוות"37. וכך אולי יגדל להיות צדיק שלם בסוף. ורבקה אהבה את יעקב, היא כ"כ שמחה לראות אותו יושב ולומד והיתה נהנית כל כך מקול לימוד התורה שלו הכל שהיתה שומעת קולו היתה מוספת אהבה עליו"38 וכשראתה את צורת דיבורו הנעימה ורואה את דרכיו הנפלאות היתה כ"כ שמחה ונהנית והתמלאה באהבה כלפיו "לפי שידעה מדרך הנבואה שיהיה צדיק גמור"39 ולכן שמחה רק בו ולא בעשיו הרשע.

מכירת הבכורה (כה, כט-לד)

יעקב אבינו כל יום הולך לביהמ"ד ויושב ולומד, איש תם יושב אהלים. יעקב הצדיק לומד ולומד בהתמדה גדולה ואח"כ חוזר הביתה לאכול סעודה. אתם יודעים ילדים שבבית של יצחק ורבקה יש המון עבדים ושפחות. אם יעקב היה רוצה הוא היה בקלות יכול למור לאחד העבדים שיכין לו אוכל בבקשה והוא היה מכין לו. אבל יעקב הצדיק חוזר בשעה מאוחרת מאוד בלילה מבית המדרש וכשהוא מגיע כולם כבר ישנים, יעקב יכל להעיר את אחד העבדים שיכינו לו אוכל אך יעקב הצדיק לא רוצה להעירם, מסכנים הם בטח עייפים וצריכים לנוח ולכן יעקב בעצמו מבשל בשעה כזאת מאוחרת "ויזד יעקב נזיד - בא הכתוב ללמדך ענוותנותו של יעקב אבינו, בא וראה כמה עבדים ושפחות היו לו לאביו וכשהוא בא מביהמ"ד מוצאן שהן ישנים ואינו רוצה להגיש ולהצחיב את

31 רד"ק כה, כז

32 ספורנו כה, כז

33 רש"י כה, כז

34 רמב"ן כה, לד

35 ספורנו כה, כה

36 רד"ק כה, כה

37 מדרש הגדול, תו"ש כה, קעו

38 ב"ר סג, תו"ש כה, קפא

39 תו"ש כה, קפב

אחד מהן שימשו (אותו) אלא הוא עומד ומבשל לעצמו⁴⁰. יעקב אבינו הצדיק מבשל תבשיל פשוט, הוא לא צריך להכין כל מיני מעדנים ודברים מיוחדים, מספיק לו משהו קטן העיקר שיהיה שבע ממנו ויוכל להמשיך ללמוד תורה מחר בבוקר. יעקב אבינו מבשל תבשיל של עדשים אדומות ו"היה התבשיל מאודם מן העדשים היו אדומות"⁴¹ ובישל עדשים בלבד ולא יותר "שלא היה אוהב תענוג העולם שבשל לעצמו עדשים שאין תבשיל פחות ממנו"⁴² יעקב מבשל את התבשיל מאוחר מאוד בלילה. ומי מגיע פתאום בדיוק באותו זמן? עשיו הרשע. מאיפה הוא מגיע מביהמ"ד? הוא גם התמיד ולמד עד מאוחר? ההיפך, "ויעבא עשיו מן השדה והוא עייף". עשיו מגיע כולו עייף מכל הצידות שצד, הוא מגיע עם כל מיני בהמות וחיות ביד שהוא יכול לבשל אותם לעצמו, אך ברגע שהוא נכנס ומריח את ריח התבשיל ורואה אותו מרחוק הוא מיד רוצ לאכול, הוא כזה רשע שהוא לא יכול לחכות "ומרום גרגרנותו לא שמר (המתין) עד שיבשל הוא מצידו ויאכל, ותאב אל תבשיל העדשים שמצא מתוקן"⁴³ עשיו ניגש ליעקב והוא מבקש ממנו לאכול את התבשיל הזה שיעקב הכין כך אך הוא מבקש? הלעיטני נא מן האדום האדום הזה. מה זה המילה הזאת הלעיטני? בד"כ אנשים אוכלים אבל בהמות וחיות מלעיטים - מכניסים להם הרבה מאוד ביחד לתוך הפה והם אוכלים. עשיו הרשע כ"כ רוצה לאכול ובמקום לבקש בעדינות ובצורה נעימה ומנומסת לאכול הוא ניגש אפילו לא מסתכל מה בדיוק מתבשל בסיר⁴⁴ ומיד אומר בקול גדול תלעיט אותי - אני אפתח את הפה הכי הרבה שאני יכול ואתה תשפוך לתוך הפה את כל מה שיש בסיר. "פער פי אותו הרשע כגמל, אמר לו אני אפתח פי ואתה תהא משליך את הכל לתוכו"⁴⁵ ותתן לי מהר כי אני עייף ואין לי כח לחכות.

אתם יודעים ילדים שמאז קראו לעם של עשיו אדום להראות איזה רשע הוא שכ"כ רצה לאכול מהדבר האדום הזה והתנהג ככה בלא נימוס. יעקב אמר לעשיו שהוא מוכן לתת לו את התבשיל הזה אך בתנאי אחד שעשיו ימכור את הבכורה ליעקב. עשיו הרי יצא ראשון מהבטן של רבקה ולכן הוא נחשב הבכור. הבכור הוא הבן החשוב הוא זה שימשיך את אבא יצחק, הוא זה שיהיה העם החשוב. מה אתם אומרים ילדים, מתאים שעשיו יהיה הבכור? למתאים שהוא יהיה זה שימשיך את יצחק? ודאי שלא, הרי עשיו כזה רשע ואם הוא יחשב הבכור עוד יכולים ח"ו לטעות וללמוד ממנו איך להתנהג. לכן יעקב מבקש מעשיו שימכור את בכורה - הוא יתן ליעקב את הבכורה שמעכשיו יעקב יהיה הבכור, ועשיו יקבל מיעקב את תבשיל העדשים שהוא בישל. מה אתם אומרים ילדים שווה למכור את הבכורה תמורה תבשיל עדשים? מה עדיף להיות העם החשוב אול לאכול תבשיל עדשים? ודאי שלהיות העם החשוב. אבל עשיו הרשע בכלל לא אכפת לו מזה שהוא בכור, זה בכלל לא חשוב לו. אתם יודעים ילדים שהי זמן שהכורות עבדו בהר סיני - הקריבו קרבנות, זכו לעבוד בשחיטה של הקרבנות בזריקת הדם שלהם ובהקרבה ע"ג המזבח ממש כמו הכהנים הצדיקים. מה אתם חושבים עשיו הרשע חשוב לו להיות בכור כדי לעבוד במשכן? לא ולא "אני מקריב ואטרח בעבודתו של אל-הים ואני מת כשאר בני אדם שאינם מקריבים אם כן למה אני טורח בעבודתי? לכן קיבל על עצמו למכור בכורתו ליעקב"⁴⁶ עשיו עונה

⁴⁰ מדרש הגדול, תו"ש כה, קפו

⁴¹ רמב"ן כה, ל

⁴² רד"ק כה, כט

⁴³ רד"ק כה, כט

⁴⁴ ספורנו כה, ל

⁴⁵ ע"פ ב"ר סג. תו"ש כה, קפח

⁴⁶ תו"ש כה, רז

ליעקב בשביל מה אני צריך את הבכורה הזאת הרי בכל מקרה אני אמות בסוף. יעקב מבקש מעשיו שישבע לו - שיחליט בהחלטה חשובה שאף פעם לא משתנה שמעכשיו הבכורה היא של יעקב ועשיו מיד היה מוכן לכך ונשבע שיעקב מעכשיו הבכור ומכר את בכורתו ליעקב. ויעקב תמורת זה נתן לעשיו לחם לאכול ואת תבשיל העדשים ועשיו הרשע אכל ושתה ויקם וילך וכלל לא התחרט על זה שמכר את הבכורה אלא להיפך המשיך לבזות ולומר שהבכורה בכלל לא חשובה והוא לא צריך אותה וטוב שמכר אותה. כזה רשע הוא היה. ומעכשיו ילדים כולנו צריכים לזכור שמי הבכור? יעקב. מי נולד ראשון? עשיו. אך מי הבכור? יעקב. יעקב הוא הבכור, האיש החשוב שיהיה הממשיך של העם של יצחק הצדיק.

הרעב (כו, א-יג)

יעקב ועשיו גדלים בביתו של יצחק כל אחד בדרכו שלו, הזמן עובר ופתאום החל רעב. אתם זוכרים שפעם מזמן היה רעב גדול בימי אברהם אבינו ושרה והם ירדו למצריים. ועכשיו שוב יש רעב בזמן שיצחק חי. לא יורד גשם, הגיע כבר הזמן של החורף ואין עננים רק שמש חמה. אנשים כבר זרעו חיטים וכל מיני ירקות והאדמה יבשה שום דבר לא צומח. האדמה ממש מבוקעת מרוב יובש, כולה קשה שלא יכולה להצמיח שום דבר. גם בורות המיים יבשו. אין פירות על העצים. נגמר האוכל לאנשים ולבהמות המצב ממש קשה. כשיצחק רואה שאין ברירה שא"א להמשיך לחיות בארץ באיזור שבו הוא גר מכיון שהרעב ממש גדול עוד יותר גדול מהרעב שהיה בימי אברהם "ללמדנו לעשות את מה שעשה אביו אברהם ולרדת למצריים ששם אין רעב. יצחק כ"כ רוצה להשאר בארץ הקדושה ולא לעזוב אותה ולכן לפני שהוא יורד למצריים הוא מחליט לעשות עוד ניסיון אחד להשאר בארץ, הוא הולך לגרר שם נמצא אבימלך מלך פלישתים המלך שכרת ברית שלום עם אברהם אבינו הוא בטח יוכל לעזור ליצחק הרי הם הבטיח שהם יהיו חברים של אברהם ושל בניו. וכך חשב יצחק הם יעזרו לי ולא אצטרך לרדת למצריים. "שהיה לבו בטוח על אבימלך שכרת ברית אהבה עם אביו שיהיה לו לעזר לפרנסה בימי רע"47 יצחק מגיע לשם והוא בטוח שאבימלך יזכור את מה שהבטיח, הרי הבטחה צריך לקיים. אך "שוא תשועת אדם ולא היה כן, כאשר יבואר עוד אשר עוד שטמוהו והרע ליצחק ישיבתו בעיר המלוכה". כך זה דרכם של אנשים רשעים מבטיחים ובסוף לא מקיימים. יצחק כמובן מאוד הצטער גם על כך שהם לא מתנהגים כמו שצריך ובמיוחד שהוא לא יוכל להשאר בארץ הקדושה הרי גם פה במקום של אבימלך לא עוזרים לו "על כן חשב יצחק מחשבות לילך למצריים"48 "מיד נגלה עליו הקב"ה ואמר לו 'אל תרד מצרימה!' למה יצחק לא ירד למצריים הרי אברהם כן ירד? "אביך (אברהם) שבא מחוצה לארץ ירד למצריים, אבל אתה שנולדת בארץ ישראל ואתה עולה טהורה תרד???"49 יצחק אבינו הוא צדיק מיוחד הוא הרי היה על המזבח בעקידת יצחק צדיק כזה לא יכול לצאת מהארץ הקדושה, הוא כולו קודש לעולם.

הקב"ה לא רק אומר ליצחק לא לרדת למצרים הוא גם אומר לו מה לעשות כדי שלא ימות ברעב "שכון בארץ - עשה שכונה בא"י הוי זורע והוי נוטע"50, איך יצחק יכול לזרוע ולנטוע הרי אין בכלל גשם, מה שהוא יזרע יקרר ויהרס? ואיך הוא ימצא אוכל לבהמות ומרעה לכל הצאן הרי הכל יבש? ה' אומר לו שלא ידאג למרות שיש רעב זה לא יפגע בו הוא יכול לזרוע ולגדל. למרות שהאדמה יבשה ואין גשם לכולם לא יצמח וליצחק יצמח. למה? כי ה' מברך את הצדיקים! "נגד

47 העמ"ד כח,א

48 העמ"ד כו,א

49 תנחומא ישן תולדות ו', תו"ש כו

50 בראשית רבה סד, תו"ש כו,יא

מה שחשב שבהיותו במקום הרעב הוא נכלל בגזרת המקום, אמר לו ה' שכון בארץ אשר אמר אלכך רצונו לומר שאינך בכלל המקום רק תשכון בפני עצמך בארץ... והשגחתי דבוקה בך בפרטות⁵¹ "והזהיר הקב"ה כאן ליצחק בדרך כלל על כל ימי חייו שיהיה יודע שהוא מושגח בפרטות כאברהם⁵². ה' דואג לו והוא לא צריך לדאוג "אל ישיאך ללכת שם חסורן המרעה פה... עשה משכונת רועים למקנך באותו המקום בעצמו שאומר אליך לגור בו כי בו יצליח גם מקנך"⁵³ ה' מצווה את יצחק שימשיך לגור בארץ הזאת "ואהיה עמך ואברכך... ולא תחסר מרעה, ואברכך - בממון ובמקנה, ולא חוצה לארץ"⁵⁴ ותשאר בארץ הקדושה הזאת כיון שהיא הארץ שלך שהובטחה לך ולזרעך בשבועה שנשבע ה' לאברהם אבינו. וה' ירבה את זרעו של יצחק ככוכבי השמים ויתן להם את כל הארצות האלו שבהם נמצא יצחק וכל הגויים יתברכו ובזכות זרעו של יצחק. "שבזכות ישראל העולם עומד" ו"כל העולם מתברך בשבילם"⁵⁵ ועמ"י יזכה לכל הברכה הזאת בזכותו של אברהם אבינו ששמע בקולו של ה' בכל מה שציוה אותו ושמר את כל המצוות והחוקים והתורות שה' צוה.

ויצחק הצדיק כמובן מיד שמע בקול ה' והאמין שיהיה לו טוב בארץ למרות הרעב ולכן הוא לא ירד למצריים אלא נשאר לגור בגרר כדבר ה'. אנשי גרר היו רשעים ולא רק שלא דאגו ליצחק הצדיק אלא אפילו התחילו לשאול אותו על רבקה מי היא, כמו שלמדנו שקרה עם שרה במצריים ובארץ פלישתים. יצחק הצדיק למד מאברהם אבינו שלא כדאי לומר שרבקה היא אשתו שאז בסוף יכול להיות שיהרגו אותו ורבקה תשאר לבד ותהיה מאוד מסכנה וגם לא יהיו להם בנים שימשיכו את עם ישראל. ולכן הוא לא גילה שהיא אשתו אלא רק אחותו - קרובת משפחה שלו. ולבינתיים ב"ה אף אחד לא לקח את רבקה וכך רבקה נשארה עם יצחק. בהתחלה יצחק נזהר שלא להתנהג עם רבקה כמו אשתו כדי שלא ידעו שהיא אשתו וכך עברו הרבה ימים וכשראה יצחק שבי"ה לא קורה שום דבר, כבר "לא נזהר להיות נשמר"⁵⁶ והחל להתנהג עם רבקה כבעל ואשה, וכמו שאבא ואמא מתנהגים שכל מי שרואה אותם הוא יודע שהם בעל ואשה ולא סתם אח ואחות.

יום אחד אבימלך מלך פלישתים יושב בארמון שלו ומסתכל בחלונו על כל מיני דברים שנמצאים באיזור ופתאום הוא שם לב שהוא רואה את האוהל של יצחק ורבקה שנמצא ליד הארמון שלו והוא רואה שהם מתנהגים כמו בעל ואשה שמחים וצוחקים ביחד כמו איש ואשתו "ענייני צחק המיוחדים לאשה, ולא נפל ספק אולי מצחק עם אחותו"⁵⁷ אבימלך כשראה את הדבר הזה כעס מאוד הוא מיד קרא ליצחק שיבא לארמון שלו ואמר לו הרי ראיתי שהיא אשתך, למה אמרת שהיא אחותך? ויצחק הסביר לו שהוא פחד שיהרגו אותו. אבימלך עדיין המשיך לכעוס ואמר ליצחק שבגלל מה שהוא אמר שהיא אחותו כמעט ולקחו אותה להתחתן אתה ואז היה יוצא שהיינו חוטאים. ואבימלך מצווה את כל העם שאף אחד לא יעיז לגוע ביצחק ובאשתו ומי שיגע ימות.

יצחק לא רק גר בגרר למרות שהיה שם רעב כפי שצווה אלא גם זרע חיטים ושעורים. כל האנשים הפלישתים בכלל לא זרעו הרי יש רעב ולא יורד גשם ואין טעם לזרוע אך יצחק מקיים את דבר ה'

⁵¹ מלבי"ם כו,ב

⁵² העמ"ד כו,ב

⁵³ ספורנו כו,ב

⁵⁴ ספורנו כו,ב

⁵⁵ תו"ש כו,כג-כד

⁵⁶ רש"י כו,ח

⁵⁷ העמ"ד כו,ח

וזורע. אנשים היו שם צחקו - מה הטעם לזרוע? חבל על הזרעים! אך יצחק ממשיך לזרוע. לא אכפת לו בכלל מה שהאנשים אומרים, לא אכפת לו בכלל שהארץ קשה ויבשה, לא אכפת לו שלא יורד גשם. ה' ציוה והוא מאמין וזורע, מאמין וזורע. ומה אתם אומרים ילדים מי צדק יצחק או האנשים שצחקו? כמובן שיצחק. פתאום מתחילים לבצבץ גבעולים ירוקים מתוך האדמה היבשה. לכולם לא צומח שום דבר וליצחק הולך וצומח, לא צומח קצת אלא גדל ליצחק "מאה שערים", פי מאה משדה רגילה. אם משדה רגילה יוצא חדר אחד מלא בגרעיני חיטה ליצחק יוצא מאה חדרים. "הארץ קשה והשנה קשה ואילו היתה יפה על אחת כמה וכמה"⁵⁸ וכל האנשים שצחקו מתפללים איך יכול להיות? איך זה קרה? ומבינים שמי שהוא צדיק כמו יצחק ה' עוזר לו ומברך אותו, ולא מתנהגים אתו לפי הסדר הרגיל אלא יש לו סדר מיוחד - ברכת ה' היא תעשיר.

חפירת הבארות וקנאת אבימלך (כו, יג-כה)

יצחק הצדיק הולך ומתעשר "ויגדל - בעושר וברכוש רב... היה הולך ומוסיף עשרו בכל יום ויום עד כי גדל מאוד"⁵⁹, ברכת ה' היתה לא רק בשדות אל גם בצאן ובבקר בעבדים ובשפחות ובכל דבר והיה עשיר גדול מאוד אפילו יותר מאבימלך מלך פלישתים. יצחק אבינו היה כ"כ עשיר עד שאנשים שהזבל של הבהמות של יצחק שווה יותר מכל הכסף והזהב שיש לאבימלך⁶⁰. ויצחק הצדיק רק הלך וגדל בכל דבר שעשה "להיות איש מצליח בכל עסקיו במשא ובמתן ובחכמה וכבוד וגדולה... שלא קרה לו הפסד בשום פעם"⁶¹. הפלישתים כשראו את כל העושר הגדול שהיה ליצחק במקום להבין שזה בזכות צדקותו של יצחק ולשמוח בזה שיצחק הצדיק נמצא בארץ שלהם ובזכותו תתברך גם הארץ שלהם, במקום זה החלו לקנאות בו ולחשוב שכל הברכה שיש ליצחק היא מהארץ שלהם ולכן בגלל שהוא לוקח את כל הברכה לא נשאר להם שום דבר. אבל באמת זה נכון? ודאי שלא, ההיפך דוקא בזכותו יכול להיות שה' יברך לא רק את יצחק עצמו אל גם את הארץ. אך כך הגויים הרשעים האלו חשבו "כי עצמת ממנו מאד - כלומר משלנו גדלת מאד"⁶² (רד"ק כו, טז) "נתעשרת על ידינו, שהביא פרנסת המדינה לידו ומש"ה נתרוששו המה" (העמ"ד כו, טז) "כי אבימלך חשב שיצחק מגרע מאתם את השפע שהיה ראוי אליהם, ועל זה אמר 'כי עצמת ממנו' - רצונו לומר על ידינו עצמת, שאתה לוקח השפע הראוי לנו. ולא ידע כי הצדיק... חוזר ומשפיע החיות לכולם (לכל האברים) ולבעדיו לא תחיה הגויה אף רגע אחד"⁶³. הם חשבו שכדאי לגרשו ושהם יגדלו באדמה שלו חיטים וכך הם ירויחו מאה שערים כמו שגדל ליצחק. הפלשתים לא רק דיברו עם יצחק ואמרו לו ללכת אלא גם סתמו ליצחק את הבארות שחפר. אתם יודעים ילדים שהמקום שבו גר יצחק - גרר הוא מקום יבש מאוד וכדי שיהיה מיים להשקות את השדות צריך לחפור עמוק עמוק באדמה ולפעמים מוצאים בעובי האדמה מעיין של מיים שאפשר להשתמש בהם. הרבה פעמים חופרים ובסוף לא מוצאים שום דבר וצריכים להתחיל לחפור מחדש בור אחר. יצחק הצדיק אמצא ב"ה כמה בארות שחפר אותם וגילה במעמקים מיים והרשעים האלו הפלישתים ברשעתם הגדולה סתמו את הבארות מילאו אותם בעפר "כדי שלא ימצא מיים למקנהו ויוכרח לצאת"⁶⁴. הפלישתים האלו גם אם סתם היו עושים את זה זה רשעות גדולה להרוס משהו שמישהו עבד עליו כ"כ קשה זה נורא ואיום! אך עוד יותר זה גרוע מאוד מה שעשו

⁵⁸ ב"ר ס"ד, תו"ש כו, סב

⁵⁹ רד"ק כו, יג

⁶⁰ ב"ר סד, רש"י כו, יג

⁶¹ מלבי"ם כו יב-יג

⁶² רד"ק כו, טז

⁶³ מלבי"ם כו, ט"ז

⁶⁴ מלבי"ם כו, טו

בגלל שהם היו כאלו רשעים שהם בכלל שכחו את הברית שכרתו אברהם ואבימלך שהם יהיו בשלום תמיד ביחד ולא יעשו שום דבר רע אחד לשני, אך ככה זה רשעים מבטיחים ולא מקיימים. יצחק הצדיק כשראה את המצב החליט פשוט לעזוב את גרר. ועבר למקום סמוך לה - לנחל גרר. הוא הקים שם את אהלו ואת כל המקומות לכבשים ולכל המקנה הרב שהיה לו. ויצחק התחיל גם שם לחפור בארות, את אותם בארות שחפר כבר פעם אביו אברהם ואחרי מותו הפלישתים סתמו אותם ויצחק חפר אותם שוב וקרא להם בשמות שקרא להם אברסה כדי שכולם ידעו שהבאות האלו הם שייכים לו שהרי זה אותה באר שאבא שלו חפר אותה קודם "שיהיו לו השמות לזכות ולראיה כי מירושת אביו באו לידו"⁶⁵ והפלישתים כאלו רשעים כל באר שיצק חופר הם מיד לוקחים אותה לעצמם.

עבדי יצחק חופרים במקום אחד, עובדים קשה מאוד ממש מזיעים חופרים וחופרים עמקו מאוד, סוחבים את העפר אל מחוץ לבו וחופרים באדמה הקשה עוד ועוד. העבדים כבר מתעייפים ונחים קצת וממשיכים ופתאום ב"ה מתחילים להרגיש שהאדמה קצת לחה סימן שעוד מעט יגיעו למיים. חופרים עוד וממשיכים בשמחה ובשריזות עד שמגיעים אל המעיין אל המקום שממנו נובעים המיים כולם שמחים. איזה יופי! ב"ה! סוף סוף מצאנו מיים. ופתאום הם שומעים קולות מבחוץ "זה שלנו! המים שלנו!" אתם יודעים מי זה היה? הרועים של גרר. כאלו רשעים אחרי כל מה שעבדי יצחק טרחו כ"כ פתאום הם באים ואומרים שזה שלהם. איזה שקרנים ולא רק שהם משקרים, הם בכלל לא מקיימים את מה שהם הבטיחו, הרי אבימלך הבטיח לאברהם שהם יהיו בשלום. כאלו רשעים.

הרועים של הפלישתים היו צריכים הרבה מיים בגלל שהיתה אותה שנה שנת רעב הרי לא ירד גשם והארת יבשה ואין להם שום מיים. ויצחק הצדיק איפה שהוא חופר הוא מיד מוצא מיים. למה? כמובן כי ה' עוזר לו ובירך אותו, אבל הרועים הרשעים במקום לבא ולומר ליצחק אנחנו יודעים שאתה צדיק ובזכותך יש פה מיים, משקרים ואומרים שהמיים שלהם וגוזלים את הבאר. "שאותו מקום מקולקל במיים וכן השנה שנת בצורת היתה לפי שהוא שנת רעבון, ויצחק אבינו זורע ונוטע וחופר בכל מקום ומצליח. ולמה? שהוא עושה רצון יוצרו, לכך המקום משלים רצונו... וכיון שראו פלישתים כך מיד נתקנו ועשו כמו מריבה וגזלו בארות שחפר"⁶⁶.

יצחק הצדיק ברגע שהוא רואה שיש מריבה על הבאר הוא מחליט לעזוב את המקום "הרחיק עצמו מן המחלוקת"⁶⁷ הוא לא רוצה לריב, הוא קורא לבאר שעזב אותה בשם עשק - כדי שכולם יזכרו שבאמת היא שלו וסתם הפלישתים התעסקו עמו אבל בעזרת ה' הוא עוד יחזור לכאן והיא תהיה שלו⁶⁸ אבל לבניתיים הוא מתרחק עוד קצת ומתחיל לחפור באר חדשה וגם שם עובדים קשה ובסוף כשסוף סוף גומרים מגיעים רועי גרר ומתחילים לריב ויצחק קורא לבאר הזאת "שיטנה" - שנאה, כדי שידעו אולם שרק בגלל שהם שונאים אותו הם אומרים שהבאר שלהם ובאמת היא שלו, ויצחק הצדיק מתרחק עוד וחופרים שם באר חדשה ושם ב"ה אף אחד לא רב הבאר ולכן יצחק קורא לבאר הזאת רחובות שב"ה ה' הרחיב לנו ועכשיו יהיה לנו טוב ואף אחד לא יריב אתנו ונוכל להוסיף עוד צאן ובקר ולכולם יהיה מיים בלא הפרעה.

לאחר מכן יצחק המשיך משם וחזר לעיר באר שבע המקום שבו היה אהלו של אברהם אבינו הוא הגיע לשם ובזכות אברהם אבינו שקידש את המקום זכה יצחק שבמקום הזה ה' ידבר עמו. "באר

⁶⁵ חזקוני כו, יח

⁶⁶ מדרש הגדול, תו"ש כו, צב

⁶⁷ לקח טוב, תו"ש כו, פג

⁶⁸ רד"ק כו, כ

שבע ששם קרא אברהם בשם ה', נתקדש המקום וירא אליו ה' ויהי⁶⁹, אמר ליצחק שלמרות שהרבה מפריעים לו ורבים עמו שלא ירא ולא יפחד שה' עוזר לו ושומר עליו וה' יברך אותו וירבה את זרעו כמו שהבטיח לאברהם אבינו. וה' אמר את זה ליצחק כדי "לחזק את לבו שלא ירא מאשר הריבו עמו על חפירת הבארות, הבטיחו שיברכהו ויצליחוהו עד השוטנים אותו יבאו לפניו להשלים עמו. לפיכך כתב בסמ"ך דבר אבימלך שבא אליו"⁷⁰. ויצחק מיד בנה מזבח והודה לה' וקבע שם אהלו להכנסת אורחים ולקרא בשם ה' "קבע מדרש באותו המקום להוראה והוא שאמר ויקרא בשם ה'"⁷¹. וגם שם יצחק חופר באר. אתם יודעים למה יצחק חופר בכל מקום באר? בגלל שיצחק כ"כ רוצה לעזור לכל האנשים. ולכן חשוב לו לחפור באר שכל מי שצמא יוכל לשתות ממנה "אשריהן של צדיקים שבכל מקום שהן הולכים הן כורים בארות וממציאים את המיים לרבים"⁷². בעיר באר שבע בטח היו עוד בארות שכל מיני גויים חפרו, אבל מהבארות האלו אף אחד לא יכל לשתות רק מי שחפר אותם, על הבאר היתה אבן גדולה שהיתה מכסה אותה והבאר היתה נעולה שאף אחד לא יקח בלי רשות. ולכן יצחק כ"כ רצה בכל מקום לחפור באר שיהיה לו לצאן ולכבשים שלו כמובן, אך גם בעיקר שיוכלו לשתות כל מיני אנשים שעוברים בדרך ואין להם מאיפה לשתות. הברית עם אבימלך (כו, כו-לג)

אבימלך והעם של הפלישתים בהתחלה גירשו את יצחק כי הם חשבו שיצחק גורם שכל הברכה של הארץ תגיע אליו ולא נשאר להם שום דבר. הם חשבו שיצחק נהיה עשיר בזכות הארץ שלהם ובמקום שהעושר יתחלק לכולם רק הוא זוכה בו ולכן החליטו לגרש אותו. מה אתם אומרים ילדים באמת יצחק התברך בזכות הארץ של הפלישתים? כמובן שלא, ה' בירך אותו! ומה אתם חושבים שקרה לארץ פלישתים אחרי שיצחק עזב אותה היא נהייתה יותר טובה ועשירה או פחות? כמובן שפחות. כשהצדיק נמצא בארץ ה' מברך לא רק את השדות שלו אלא גם את כל הארץ. ועכשיו כשיצחק עזב את הארץ ארץ פלישתים שהיתה גם לפני כן ברעב ולא הצמיחה שום דבר נהייתה עוד פחות טובה. ברגע שיצחק עזב הם ניסו מיד לזרוע בשדה המשובחת שלו ושום דבר לא צמח, ורק אז הם הבינו שבאמת יצחק נתברך מאת ה' ולהיפך היותו בארצם רק בירך את הארץ ודוקא היה להם טוב שהוא ישאר והם סתם ציערו אותו וגירשו אותו ולכן החליטו לבא אליו ולכרות עמו שוב ברית שלום - להמשיך את השלום שכרת אברהם עם אבימלך שתמשיך גם עכשיו ולא תפסיק.⁷³

אתם יודעים ילדים שאם כורתים ברית ביחד - מחליטים ביחד החלטה לתמיד ומבטיחים אחד לשני משהו חייבים לקיים, אסור להבטיח ואח"כ פתאום לשנות, רק אנשים רשעים כמו הפלישתים משנים את מה שהבטיחו בהתחלה היו בשלום ואח"כ כשחשוב שלא שווה להם ושיצחק מרויח מהראץ שלהם החליטו להפסיק את השלום ועכשיו הם שוב פתאום חוזרים ורוצים להיות בשלום, כאלו רשעים הם כל פעם משנים את מה שמבטיחים. אבימלך ופיכול שר הצבא שלו ועוד חבורה שלמה של אוהבים שלהם ומשרתים שלהם מגיעים בפמליא גדולה לבא ולעשות שלום עם יצחק, הם מגיעים אל האהל שלו ונכנסים פנימה. יצחק מיד שואל אותם מה קרה? מדוע באתם לפה אתם הרי שונאים אותי ואפילו שלחתם אותי מהארץ שלכן? והם עונים לו ראינו שה' תמיד עוזר לך "ראו - מעשה אביך, וראינו - מעשיך וכשם שהיה

⁶⁹ מלבי"ם כו, כד

⁷⁰ רד"ק כו, כד

⁷¹ תו"ש כו, קז

⁷² מדרש הגדול, תו"ש כו, קט

⁷³ ע"פ חזקוני כו, כה

הקב"ה עם אביך אברהם כך היה עמך⁷⁴ "ראינו כשעמדת בגרר שנתברכה הארץ מאה שערים, וראינו עכשיו אחרי שהלכת משם שפסקה ממנה ברכתה, ואין הדבר תלוי אלא בך"⁷⁵. "תחילה חשבנו שהצלחתך היא מצד הארץ ואתה ממעט את השפע שלנו, אבל עתה ראינו שהצלחתך היא מצד כי היה ה' עמך וזה אינו מגרע השפע שלנו, הנפוך הוא שע"י השגחת ה' עליך נתברך גם אנחנו"⁷⁶ ולכן אנו רוצים לכרות ברית חדשה ביננו לבינך שאתה לא תעשה עמנו רעה ואנו לא נעשה לך שום רע.

יצחק הצדיק יכל לכעוס על אבימלך ולא להסכים להצעה שלו אחרי כל מה שעשו לו אבל הוא כזה צדיק ועניו. והוא מוכן לותר ולשכוח את כל מה שעשו לו. יצחק לא אוהב שיש מריבה ולכן הוא מסכים להצעה של אבימלך ולא רק שהוא מסכים אלא שהוא עוד מקבל אותו בסבר פנים יפות ובנעימות "גדולה ענוה שבה נשתבח יצחק אבינו ע"ה, שהרי אבימלך גרש אותו ממלכותו וכשבא אליו אבימלך לא שילם לו כמעשיו, ומרב ענוותנותו קבלו בסבר פנים יפות והאכילהו והשקהו לו ולאנשיו. שנאמר ויעש להם משתה ויאכלו וישתו, וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום וזוהי מדת הענוה והחסידות שלא לשלם לעושה הרעה כרעתו ולשלם לו טובה תחת רעה"⁷⁷. יצחק הכין לכבודם סעודה גדולה להראות הלאה כמה שהוא אוהב אותם ושמח בהם ובכלל לא זוכר את כל מה שהיה פעם "לקיים האהבה עשה להם משתה ואכלו ביחד ושתו"⁷⁸, יצחק גם דאג לכולם אח"כ למקום לישון, סידר כל אחד מקום מכובד ונח ובבוקר כשכולם השכימו לקום הם נשבעו אחד לשני שלא יריבו יותר. ויצחק הצדיק דאג לאורחים גם ללוותם בחזרה לארצם "ליוה אותם כשיעור לויה"⁷⁹ וילכו מאתו בשלום.

יצחק מלווה את האורחים ופתאום תוך כדי שהם הולכים הם רואים את העבדים של יצחק מתקרבים למולם. אתם יודעים איזה עבדים אלו? הם העבדים שאחראים על חפירת הבארות, רואים עליהם כי יש להם על הכתף מעדרים וקילשוניים וכל מיני כלי חפירה. העבדים מתקרבים אל הפמליא החשובה שנמצא בה אבימלך ופיכול, ויצחק מלווה אותם ורואים עליהם שהם מאוד שמחים כנראה שיש להם בשורה טובה לבשר. הם רצים ליצחק ומבשרים לו שהם מצאו עוד באר עם מיים בדיוק במקום שבו אברהם חפר באר "וביום הברים בלכתם ממנו בשרוהו כי מצאו מיים. וקרוב לי שהוא הבאר שכרה אברהם ונתן לו שבע כבשות לעדה. כי סתמוהו פלישתים עם האחרים, וישב יצחק ויחפור אותו ויקרא לו גם הוא שם כשם אשר קרא לו אביו ועל כן שם העיר באר שבע אשר קראוהו כן האב והבן כי שם נשבעו שניהם"⁸⁰. וכל מה שקרה היה בדיוק כמו שה' בירך את יצחק ואמר לו שלא יפחד ושה' יעזור לו וכך היה באמת שמיד אח"כ הפלישתים שעד עכשיו רבו אתו כשו עמו שלום וה' עזר שבדיוק באותו זמן גם התבגלתה עוד באר "ובעודו שם באו עבדיו אליו לבשרו כי מצאו מיים וכל זה להודיע שהאל אוהבו ומצליחו במעשיו ויראו ממנו"⁸¹. למדנו קודם שיצחק קרא לבאר שחפר בדיוק באותו שם שקרא אברהם לבאר - באר שבע ולא רק לבאר הזו אלא גם לעוד בארות שחפר למה הוא לא קרא להם בשמות חדשים? יצחק כל כך שמח ללכת בדרך של אבא שלו, אבא שלו כזה צדיק והוא רוצה להמשיך בדיוק באותה דרך הוא לא

⁷⁴ תו"ש כו ס"ק קיט

⁷⁵ חזקוני כו, כח

⁷⁶ מלבי"ם כו, כח

⁷⁷ מנורת המאור ג, ענוה קעג תו"ש כו, קכה

⁷⁸ רד"ק כו, ל

⁷⁹ רד"ק כו, לא

⁸⁰ רמב"ן כו, לב

⁸¹ רד"ק כו, כה

רוצה לשנות שום דבר "ועשה כן לכבוד אביו וממה שהתורה הודיעה זה נראה שנחשב לו לזכות (מעשה זה) ויש בזה התעוררות (דרך לימוד) וק"ו שלא ישנה אדם מדרך אבותיו שהרי יצחק אפילו שמות הבארות שקרא אותן אביו לא רצה לשנותן וזה ק"ו לדרכי האבות ומנהגותיהם ומוסר שלהם" ⁸² "בא וראה ענוותנותו של יצחק אדם קונה לו בית וקורא לו שם, עומד בנו ומחדש כן דבר הוא קורא לו שם אחר. אבל יצחק אבינו אינו כן אלא כל הבארות שחפר אברהם וקרא להן שם אע"פ שעמדו פלישתים וסיתמו אותן, כיון שחזר יצחק וחפרן שניה לא חידש להם שם אלא העמידן על השמות שקרא להם אביו" ⁸³. יצחק כ"כ שמח בכל הדרך הנפלאה של אבא שלו בכל התורה שלו בכל המעשים הטובים שהוא רק רוצה לזכות ולהמשיך ולהיות באותה דרך. הוא כזה עניו וצדיק שהוא כל הזמן אומר שאין לו שום דבר מה להוסיף על הדברים הטובים שאבא עשה הוא רק רוצה להמשיך בדרכו של אבא.

נישואי עשיו (כו, לד-לה)

עשיו הגיע כבר לגיל 40 והוא החליט שהגיע הזמן שהוא צריך להתחתן אתם יודעי למה דוקא עכשיו הוא רוצה להתחתן? בגלל שהוא רוצה שכולם יחשבו שהוא צדיק ומתנהג כמו אבא שלו, אבא של עשיו - יצחק התחתן בגיל 40 אז לכן גם עשו רוצה להתחתן באותו גיל. עשיו חושב שככה יחשבו שהוא צדיק אבל אנחנו כמובן יודעים שכדי להיות צדיק לא מספיק להתחתן בגיל 40. צריך לעשות מצוות, להתנהג בנעימות, ללמוד תורה ולהיות קדוש. לא סתם כל היום לצוד חיות ולהסתובב בשדות ופאתאום בגיל 40 הוא יחשב צדיק בגלל שהוא מתחתן בגיל של אבא שלו. "עשיו כל ארבעים שנה צד נשים אנשים ומענה אותן, וכיון שהגיע לארבעים שנה דימה עצמו לאביו" ⁸⁴ עשיו הרשע גם התחתן עם נשים רשעות. אתם זוכרים שכשאברהם ביקש מאליעזר שימצא אשה ליצחק הוא שלח אותו לארץ רחוקה ואמר לו במפורש שלא יביא אשה מנשות ארץ כנען שהן נשים רשעות. אבל עשיו הרשע איזה נשים לקח? נשים מהעם של החיתיים, אחד מהעמים הרשעים שגרו בארץ כנען. בדיוק הפוך מיצחק הצדיק. והנשים האלו היו מאוד רשעות הם היו משתחוות לפסלים ומקריבות קרבנות לפסלים. לאחת מהן קראו יהודית ולשניה בשמת - שמותיהן נאים ומעשיהם כעורים" ⁸⁵ הן היו "מכעיסות וממררות רוחן במעשיהם הרעים, וגם בעסק הבית היו עושות הפך רצונם להכעיסם" ⁸⁶ "ולא היו מקבלות שום דבר שהיו מלמדים אותם יצחק ורבקה" ⁸⁷ "יובא הסיפור הזה להודיע פחזותו של עשיו בקחתו נשים שהיו מכעיסות אביו ואמו ולא כהה במ (גער במ) ולא הוציאן מבית אביו" ⁸⁸. כמובן שהדבר הזה מאוד מאוד ציער את יצחק ורבקה "כל מעשיהן היו לעצבון ליצחק ולרבקה" ⁸⁹ אך יצחק עדיין חשב שיצחק הוא לא רשע ורק הנשים לשו רשעות "והנה יצחק עם כל זה לא הכיר רוב רשעו של עשיו, שלא היה (עשיו) מוחה בהן" ⁹⁰.

ברכות יצחק

הקדמה: חשוב מאוד שהסיפור יעבר באופן שהילדים יבינו א. כמה הדבר מחיוב צודק וחשוב שיעקב יקבל את הברכות דוקא. ב. שגם באופן מעשי לא היה פה כמעט "שום" שקר שהרי יעקב הוא הבכור באמת מאז שקנה את הבכורה" (כדאי להזכיר לילדים בהתחלה שעשיו נולד ראשון אך

⁸² רבנו בה"י כו, יח

⁸³ מדרש הגדול, תו"ש כו, פז

⁸⁴ ב"ר סה, תו"ש כו, קלז

⁸⁵ לק"ט, תו"ש כו, קלט

⁸⁶ רד"ק כו, לה

⁸⁷ תרגום יוב"ע כו, לה

⁸⁸ רד"ק כו, לה

⁸⁹ רש"י כו, לה

⁹⁰ ספורנו כו, לה

יעקב הבכור) ג. להגיש את זהירות יעקב משקר (גם אם באופן המילולי הדבר פחות מודגש אך אם המלמד ידגיש את זה, זה מה שישאר קבוע בילדים).

העברת הברכות (כז, א-מ)

יצחק אבינו כבר זקן מאוד, הוא כ"כ זקן שאפילו הוא כבר רואה פחות טוב. יש ב"ה הרבה זקנים שרואים מצויין, אך יש אנשים שכשהם מגיעים לגיל הזיקנה הם כבר פחות רואים ולפעמים פחות שומעים. ויצחק גם הוא היה זקן כ"כ שהוא כבר ממש לא רואה, הוא רק שומע והוא גם יכול למשש ולהרגיש כך הוא לא רואה את כל הדברים שקורים.

יצחק מבין שהוא כבר זקן ואולי עוד מעט הוא כבר ימות ולכן הוא מחליט שהגיע המן להעביר את הברכות המיוחדות. אתם יודעים מה זה הברכות האלו? אנחנו יודעים שה' ברכך את אברהם שיזכה לנחול את א"י ושהוא יהיה אב המון גויים, שיהיה לו הרבה ילדים וכל העמים ילמדו מהעם שלו. והעם שלו יהיה העם של הצדיקים. כל הברכות המיוחדות האלו וכל הירושה של ארץ ישראל למי עברה לישמעאל או ליצחק? כמובן ליצחק הוא הממשיך של העם של הצדיקים ואותו ה' המשיך לברך בכל המעשים שעשה ועד עכשיו הברכות נמצאות אצל יצחק הוא הממשיך ועכשיו שיצחק מרגיש שהוא הולך למות הוא רוצה להעביר את הברכות המיוחדות שהאלו לדורה הבא אך למי הוא יעביר ליעקב או לעשיו?

יצחק קורא לעשיו בנו הגדול שיבא להתכונן לברכה. למה יצחק קורא דווקא לעשיו? דבר ראשון עשיו נולד ראשון הוא הגדול יותר ולכן מתאים יותר שהוא ימשיך את אביו⁹¹, יצחק גם לא ידע שעשיו הוא רשע כמו שלמדנו שעשיו היה שואל כל מיני שאלות את יצחק, ויצחק גם חשב שכשיברך את עשיו הוא יהפך להיות עוד יותר צדיק. ולכן יצחק קורא לעשיו ואומר לו: "בני" כדי שיתכונן לבקשה מיוחדת "ובזה הראהו לדעת שיכין עצמו לעניין נשגב"⁹² ועשיו עונה: "הנני" - אני מוכן! ויצחק מתחיל להסביר לו למה הוא קרא לו ואומר לו - אני כבר זקן ואני לא יודע מתי אני אמות ולכן אני מבקש ממך שתצא לשדה עם כלי הצייד שלך ותצוד לי צייד ותכין אותו ותבשל אותו שיהיה משובח וטעים - מטעמים ותביא לי אותם שאוכל מה ואחרי זה אוכל לברך אותך את הברכות המיוחדות לפני שאמות.

למה יצחק מבקש מעשיו שיתן לו קודם מטעמים כדי שיוכל לברך אותו? יצחק ידע שעשיו הוא לא הכי צדיק כמו יעקב ולכן "רצה במטעמים כדי שיתעסק בכבוד אב ובוזה תחול עליו הברכה. כי גם שלא הכיר בגודל רשעו של עשיו, מכל מקום לא חשב אותו לראוי שתחול עליו אותה הברכה שהיה בלבו לברכו"⁹³ ולכן כדי שעשיו יהיה ראוי לברכות המיוחדות האלו שהגיעו מה' לאברהם וממנו ליצחק ויצחק רוצה להעבירם לעשיו. עשיו צריך לעשות עוד מעשים טובים שיהיה ראוי להם. לכן הוא גם אמר לו שילך במיוחד לשדה לצוד בשביל אבא שלו שגם זה יהיה עוד מצווה "שא נא כליך - רצה לזכות אותו בטורח יתירה ושיהא כל פסיעה נחשב למצווה כדי שיהיה ראוי לקבל הברכות יותר... ועשה לי - לשמי, כדי להוסיף זכות"⁹⁴.

[יצחק גם היה צריך לאכול את המטעמים לפני שהוא מברך מעוד סיבה והיא שהברכות האלו כמו שאמרנו הם ברכות מאוד מיוחדות שכדי שיצחק יברך אותם הוא צריך קודם להיות בשמחה גדולה. אתם יודעים ילדים שגם מי שהוא נביא הוא לא יכול כל הזמן לנבא נבואות ולברך ברכות, הוא צריך קודם להיות בשמחה ובשלמות ואז ה' מגלה לו את הדברים שהוא צריך לומר. ולכן

⁹¹ יצחק לא ידע ממכירת הבכורה אך בפסוק נרמז כבר: "בנו הגדל - חסר, שכבר מכר את בכורתו" תו"ש כז, טז

⁹² העמ"ד כז, א

⁹³ ספרונו כז, ד

⁹⁴ העמ"ד כז, ג-ד

יצחק ביקש מעשיו שיביא לו מטעמים "כדי שתתרחב נפשו ותשמח ויחול עליו רוח נבואי"⁹⁵ באותו זמן שיצחק ביקש מעשיו להביא לו את הצייד כדי שהוא יברך אותו רבקה גם שמעה וידעה את הבקשה הזאת. איך היא ידעה? הרי היא לא היתה שם? זה נאמר לה ברוח הקודש⁹⁶. מי שהוא צדיק ה' מגלה לו כל מיני דברים שקורים. ובאותו זמן שרבקה שמעה, עשיו כבר הזדרז ללכת לשדה לצוד ציד כדי שיקבל את הברכות.

רבקה ברגע ששמעה את הדבר הזה שיצחק הולך לברך את עשיו, והיא הרי ידעה שבאמת עשיו לא ראוי לברכות הקדושות האלו ודוקא יעקב ראוי להם ולכן רצתה להציל את יצחק מהטעות שיברך את עשיו וקראה לכן מה ליעקב. והיא סיפרה לו שיצחק אמר לעשיו שיביא לו צייד ויעשה לו ממנו מטעמים כדי שיברך אותו את הברכות המיוחדות את "הברכה לפני ה'" ברכה שהיא "תהיה ברוח הקודש, ואם יתברך בה עשיו אחיך תתקיים בו ובזרעו לעולם"⁹⁷ ואז כולם ח"ו ילמדו מעשיו שהוא יהיה העם של החשובים. רבקה מיד מצווה את יעקב ומבקשת ממנו שישמע בקולה ויעשה את בקשתה "כשם שכל מיך אתה שומע לי, גם עתה לא תעבור"⁹⁸ ולכן היא מבקשת ממנו שילך בזריזות אל הצאן - הכבשים שבעד של יצחק ויקח משם שני גדיים טובים ומשובחים - "שלא יהיו קטנים ביותר" שאין בהם בשר. "ולא גדולים ביותר" שהם כבר זקנים והבשר שלהם קשה ולא טעים⁹⁹. ואני אקח אותם ואבשל אותם ואעשה מהם מטעמים לאביך יצחק כמו שהוא אוהב ואז תביא אותם ליצחק והוא יברך אותך במקום את עשיו.

רבקה אמרה ליעקב לעשות דבר כזה בגלל שהיא ידעה ברוח הקודש שכך צריך לעשות, ובגלל שהברכות האלו כל כך חשובות ואם עשיו יקבל אותם ח"ו, זה יכול לגרום שכל העמים יטעו אחרי עשיו הרשע לכן אין ברירה אלא שיעקב יביא את מטעמים במקומו ויקבל את הברכות. "ואמרה לו שידייק בלשונה במה שהיא מצווה, ורמזה לו שברוח הקודש היא מדברת"¹⁰⁰.

יעקב שאל את אמו - אבל אמא איך אכנס במקום עשיו הרי אבא בטוח ישים לב היר לעשיו יש מלא שערות, הרי הוא איש שעיר. "כי כולו היה מכוסה שער ואפילו ידיו וצאוורו"¹⁰¹, ואני נולדתי בלא שערות כמעט, הידיים שלי חלקות ואולי כשאביא לאבי את המטעמים הוא ימשש אותי- יקרב אותי אל עצמו לנשק לי או לשום ידו על פני, כדרך חבת האב על בנו וימצא במשוש שאני חלקי"¹⁰² ואז כשהוא יגלה שאני באמת יעקב ולא עשיו הוא יכעס עלי ולא רק שלא יברך אותי אלא אפילו אולי יקלל אותי (-יאמר עלי דברים לא נעימים) על מה שעשיתי.

רבקה אמרה ליעקב של אידאג, רבקה ידעה שיעקב צריך לקבל את הברכות ולא עשיו ולכן אמרה לו שלא יפחד והכל יהיה בסדר, יצחק לא יגלה כי כך ה' רוצה שהברכה תעבור ליעקב והוא יברך אותו ולא יקלל אותו "כי היתה בוטחת במה שאמר לה ה' יורב יעבוד צעיר"¹⁰³ ואמרה ליעקב שהוא חייב לשמוע בקולה. "אחר שאני מודיעך דבר ה' חייב אתה לשמוע"¹⁰⁴ היא ידעה כבר מזמן שיעקב הו הממשיך ולכן היא לא פחדה שיצחק יגלה, ואמרה ליעקב שגם אם יצחק יקלל אותו הקללה

⁹⁵ דרשות הר"ן הדרוש החמישי לקראת סופו

⁹⁶ תנחומא תולדות י', תו"ש כז, לג

⁹⁷ רמב"ן כז, ז

⁹⁸ תו"ש כז, לה

⁹⁹ תו"ש כז, מד

¹⁰⁰ העמ"ד כז, ח

¹⁰¹ רד"ק כז, יא

¹⁰² רמב"ן כז, יב

¹⁰³ רשב"ם וחזקוני כז, יג

¹⁰⁴ מלבי"ם כז, יג

תחול עליה ולא על יעקב¹⁰⁵ ואמרה ליעקב שהוא לא צריך לחשוש כל כך שאולי יצחק יגלה "ותלך על זה הספק"¹⁰⁶ יעקב הצדיק למרות שהוא מאוד חושש הוא משתדל לקיים את מה שאמא שלו אומרת ולכן הוא הולך מיד ולוקח שני גדיי עיזים ומביא אותם לאמו. ורבקה מזדרזת ומבשלת אותם בצורה הכי משובחת שיהא יודעת שיצחק תמיד אוהב לאכול וכשהכל היה מוכן היא לקחה את בגדי החמודות של עשיו - בגדים מיוחדים "שהיה לובש כשהיה יוצא השדה לצוד ציד והיו נודפים ריח השדה והאילנות... ואותו היום לא לבשם עשיו כשהלך לצוד ציד"¹⁰⁷ היא לקחה את הבגדים האלו והלבישה אותם את יעקב והבגדים האלו של עשיו היו גדולים מאד לפי הגדול של עשיו "עלי כן היו בגדיו מכסות כל הגוף של יעקב, ולא נשאר רק ידיו שמשמש בהם וחלקת צאוריו שאין המלבוש מתדבק שם"¹⁰⁸. יעקב כבר כמעט כולו מכוסה בבגדים של עשיו וכדי לכסות את מה שנשאר רבקה לקחה את העור של הגדיים שבישלה והיא שמה אותם על הידיים ועל הצאוור של יעקב. הבגד של עשיו הרשע היה פתוח בידיים בלי שרוולים ולכן במקום שרוול שמה רבקה את העור של הגדי. לגדי יש המון שערות ארוכות בכל הגוף שלו וזה ממש דומה לעשיו שגם הוא היה עם מלא שערות וכך כדי שיצחק לא ירגיש שהיד של יעקב חלקה ויגלה שזה יעקב ולא עשיו, הניחה רבקה בידיים ובצאוור את העור השעיר של הגדי "לפי ששערו קשה משל טלאים ודומה הוא לשער אדם"¹⁰⁹ ו"אין ספק שהיו העורות מתוקנים באופן שהיה שערם דומה לשער האדם"¹¹⁰. רבקה נתנה ליעקב את המטעמים שהכינה ואת הלחם שאפתה "כי עשתה לו לחם חם"¹¹¹ והחלה ללוות את יעקב עד הפתח של חדרו של יצחק ואמרה לו עד כאן ליויתי אותך ומכאן ואילך ה' יעזור לך בדבר החשוב הזה שאתה תקבל את הברכות ולא עשיו. "הכניסה אותו עד מחיצתה, עד היכן שהיה לה רשות ליכנס אמרה לו בני עד כאן הכנסתי עמך, מכאן ואילך אלוקים יכנס עמך"¹¹². רבקה עוזבת את יעקב ובטוחה שה' יעזור שהכל יעבור בשלום והברכות יגיעו למי שהן צריכות להגיע - ליעקב.

יעקב נכנס פנימה לחדר שאביו שכב שם¹¹³ ואמר לאביו בדיבור נעים "אבי!". "לשון צניעות קרא לו תחילה ואח"כ דיבר עמו"¹¹⁴ יצחק שומע את הקול הנעים והעדים הזה והוא עונה לו בחביבות "הנני" - אני מוכן לברך את הברכות "מי אתה בני?" - נסתפק בקולו לפיכך שאלו מי אתה"¹¹⁵. [אתם יודעים ילדים שבאמת היה מותר ליעקב אבינו לשקר ולומר שהוא עשיו, שהרי אמא שלו ציוותה עליו לעשות את המעשה הזה של הברכות על פי מה שה' אמר לה בנבואה "יש תמהים איך יעקב שהיה צדיק וירא אלוקים דיבר שקר? ואין זה תימה, כי יודע היה יעקב כי הוא ראוי לברכה יותר מאחיו... כי הוא רצוי לאל יותר ממנו והחליף הדברים במקומות כאלה אינם גנאי לצדיק... ועוד כי מצוות אמו היתה... גם נביאה היתה ותרגם אונקלוס 'עלי קללתך' - 'עלי אתאמר בנבואה

¹⁰⁵ אב"ע כז, יד

¹⁰⁶ רד"ק כז, יב

¹⁰⁷ הזקוני כז, טו

¹⁰⁸ העמ"ד כז, טו

¹⁰⁹ הזקוני כז, טז

¹¹⁰ ספורנו כז, כב

¹¹¹ רד"ק כז, יז

¹¹² תנחומא ישן תולדות טו, תו"ש כז ס"ק עד

¹¹³ רד"ק

¹¹⁴ תו"ש כז, עה

¹¹⁵ רד"ק כז, יח

דלא ייתון לוטי אעלך ברי' (לי נאמר בנבואה שלא יבאו קללות עליך בני)¹¹⁶. אבל יעקב אבינו הצדיק למרות שיכל לשקר השתדל כמה שיותר לומר את הדברים בלי שום שקר] יעקב עונה לאבא שלו "אנכי עשו בכורך" - אנכי במקום עשיו בכורך, שהרי כבר מכר לי את הבכורה"¹¹⁷ "ובכל זאת לא אמר שקר כי פירש דבריו אנכי עשיו מצד שאני בכורך, שאף שאני יעקב, בל מצד שקניתי הבכורה של עשיו איני יעקב רק עשיו שהוא הבכור"¹¹⁸. יעקב הרי יודע שיצחק רוצה את בנו הבכור, ומי באמת הבן הבכור? עשיו? ודאי שלא! הרי עשיו מכר את הבכורה ליעקב. ולכן יעקב עונה ליצחק אם אתה מחפש את הבכור אנוכי הבכור שלך, הבכורה של עשיו נמצאת אצלי - אנכי עשיו בכורך. "ואמר יעקב כי אני הבכור, באשר קנה הבכורה, והיה בזה דבר אמת ליעקב, אלא שיצחק לא ידע מזה"¹¹⁹.

[אפשר להסביר גם באופן פשוט יותר אך זה קצת נראה כ"שקר לבן" "ואע"פ שאתם אומרים שיקר יעקב, לא שיקר!... אלא אמר אנוכי יעקב, עשיו הוא בכורך"¹²⁰ "ואחרים אמרו כי בנחת אמר אנוכי (בשקט כאומר לעצמו) ונשא קול במילת 'עשיו בכורך'"¹²¹ כל כך נוהר יעקב מלשקר ולכן חילק את דבריו אנוכי... יעקב (בשקט) ועשיו הוא בכורך]. ויעקב ממשיך ואומר לאביו בנעימות עשיתי כל מה שביקשת ממני לעשות קום נא- בבקשה שבה "כי היה שוכב ואמר לו שיקום משכיבתו וישב על מיטתו לאכול"¹²² ואמר לו את הכול בכזאת נעימות "נא לשון בקשה, שבה בהסיבה"¹²³ בצורה נוחה ומכובדת ולאחר שתשב תוכל לאכול ממה שצדתי בשבילך ותברך אותי את הברכות.

יצחק קצת התפלא מהקול הנעים הזה שהוא שומע, הוא לא היה רגיל לשמוע מעשיו כזה דיבור בנעימות "מפני קולו היה לבו נוקפו, לפיכך היה חוקר אותו ונתן דעתו במה שמיהר לבא מן השדה בצייד"¹²⁴ ולכן יצחק שואל את יעקב איך מיהרת למצא כל כך מהר הרי בד"כ לוקח הרבה זמן לצוד, עד שמצליחים לתפוש את החיות זה לא קורה כ"כ מהר!! ויעקב עונה ליצחק הצלחתי למצא מהר כי ה' עזר לי ולכן הכל היה כל כך בקלות.

כשיצחק שמע את האיש הזה אומר לו שה' עזר לו הוא כבר מאוד התפלא, הרי עשיו בכלל לא רגיל להזכיר שה' עוזר לו. הוא תמיד אומר שהוא בעצמו מצא¹²⁵ ויצחק כדי להיות בטוח שאכן זה עשיו הוא אמר ליעקב תיגש נא אלי ואני אמשש וארגיש האם אתה באמת בני עשיו אם לא. יעקב ניגש ליצחק ויצחק מישש אותו ומה הוא מרגיש? הידיים שעירות ממש כמו הידיים של עשיו. ויצחק ממש מתפלא ואומר "הקול קול יעקב והידיים ידי עשיו" ויצחק אבינו לא הכיר שזה יעקב בגלל שעל הידיים שלו היה את העור של הגדי והן היו נראות ומורגשות ממש כמו הידיים של עשיו. יצחק המשיך ושאל את יעקב "אתה זה בני עשיו?" ויעקב עונה: אני! יעקב שוב נוהרלומר כמה שיותר דברים אמיתיים והוא לא עונה אני עשיו. אלא הוא רק אומר אני¹²⁶. אני - אני! ויעקב מתכוון שהוא יעקב ולא אומר שהוא עשיו.

¹¹⁶ רד"ק כז, יט

¹¹⁷ חזקוני כז, יט

¹¹⁸ מלבי"ם כז, יט

¹¹⁹ העמ"ד כז, יט

¹²⁰ תנ"י, תו"ש כז, עז

¹²¹ אבע"ז כז, יט

¹²² רד"ק כז, יט

¹²³ לקח טוב, תו"ש כז, עז

¹²⁴ רד"ק כז, כ

¹²⁵ "אמר יצחק הלשון הזה אינו לשון (של) עשיו אלא לשון יעקב" תנ"י, תו"ש כז, פד

¹²⁶ רש"י כז, כד

יצחק כבר ממש רוצה לברך את הזה שהיגע שהוא חושב שהוא עשיו במיוחד כשראה איך שהוא מדבר בנעימות ובטוב. הוא ביקש ממנו שיגיש לו את האוכל שהכין לו, כדי שיוכל לברך אותו. יעקב הגיש לו והוא אכל ויעקב גם נתן לו יין לשתות. יצק כל כך שמח בבן הזה וביקש ממנו שאף יבא וינשק אותו כדי שיוכל לברך אותו בשמחה ובאהבה. ויעקב ניגש ונישק את אביו ובשעה שיעקב התקרב ליצחק לנשקו פתאום יצחק הריח ריח נפלא ומיוחד, ריח של צדיקים עליונים, ריח שדומה לריח של הקטרת שמקטירים בביהמ"ק¹²⁷ ויצחק כ"כ שמח בבן הזה עם הריח המופלא המיוחד הזה, זה ממש בן שמתאים לברכות המיוחדות והוא אמר אני רואה ומרגיש שהבן הזה יש לו ריח של שדה מיוחדת שדה שה' בירך אותה בכל טוב ומיד יצחק החל לברך את יעקב את הברכות הקדושות: שה' יתן ליעקב טל שירד מהשמיים להרוות את הארץ והארץ תוציא פירות שמנים ומשובחים ובתוכם מלא דגן ותירוש - חיטים וענבים שעושים מהם יין שהם הדברים שאדם הכי משתמש בהם. ולא רק שה' יתן אלא "יתן ויחזור ויתן" - יתן כל הזמן בלי הפסקה. "יתן לך שלך ויתן לך של אביך, יתן לך שלך ויתן לך של אחיך"¹²⁸ - יעקב יהיה הממשיך של אביו ולכן הוא יקבל את כל הברכה שהגיעה לאביו.

ויצחק המשיך לברך את יעקב שהעמים יהיו עבדים שלו ו"גם המלכויות שלא יעבדוך ישתחוו לך, שתהיה עליון לכל מלכי הארץ"¹²⁹ ושיעקב יהיה השולט על עשיו, וכל מי שיקלל את יעקב יענש בכך שהוא יקולל ומי שיברך אותו יבורך.

יעקב אבינו לאחר שנתברך יצא כולו שמח ומאושר שב"ה זכה לברכות הקדושות ויוכל בעז"ה ללמד את העולם כולו איך לעבוד את ה' "וכשיצא יעקב מאת פני יצחק אביו יצא מעוטר כחתן וככלה בקשוריה... ונדשנו עצמותיו ונעשה גם הוא גבור חייל וכוח"¹³⁰. יעקב יצא מפתח שהיה בצד אחד של האוהל של יצחק ובדיוק בשניה שיצא נכנס מהפתח השני עשיו¹³¹ שבדיוק חזר מהצייד עם הדברים שהצליח לצוד והוא הגיע בדיוק בשניה שיעקב גמר לקבל את הברכות ויצא החוצה, "להגיג ניסים שנעשו ליעקב בא הכתוב, שאילו הקדים עשיו לבא רגע אחד קודם לא נתברך יעקב"¹³².

עשיו הזדרז לבשל את מה שצד ולהכין את המטעמים לאביו, ולאחר שדמר לבשלם נכנס פנימה לאוהל של יצחק. עשיו הרשע נכנס והוא רואה את אבא שלו שוכב¹³³ והוא מיד צועק "יקום אבי!!" - אבא תקום! כך מדברים? "עשיו דיבר לשון גנאי שאמר יקום אבי"¹³⁴ כך אומרים לאבא - יקום אבא? אתם זוכרים שיעקב דיבר בנעימות אבי, קום נא שבה, והא כך צועק יקום אבי ויאכל מציד בנו - תקום ותאכל ממה שצדתי כדי שתברכני. כזה רשע הוא היה.

יצחק מאוד התפלא. מה קרה פה? מי זה האיש הזה? הרי הוא כבר אכל מהמטעמים ויצחק החליט לשאול אותו "ויאמר לו יצחק אביו, מי אתה?" ותשמעו מה עשיו עונה לו- "אני בנך בכורך עשיו" - שקרן!!! עשיו הוא בכור? הוא בכלל לא בכור הרי הוא מכר את הבכורה ליעקב אז למה הוא אומר שהוא הבכור? כזה שקרן עשיו הרשע. אחרי שעשיו אמר שהוא עשיו יצחק כבר לא הבין מה קרה

¹²⁷ תו"ש כז, קו

¹²⁸ ב"ר סו, תו"ש כז, קטז

¹²⁹ ספורנו כז, כט

¹³⁰ פדר"א לב, תו"ש כז, קלח

¹³¹ ב"ר סו, תו"ש קלז

¹³² רשב"ם כז, ל

¹³³ חזקוני כז, לא

¹³⁴ רמזי התורה לר' יואל, תו"ש כז, ס"ק קמד

פה ויחרד - ותמה יצחק תמיהה גדולה עד מאוד¹³⁵ ושאל אז מי זה היה האיש הזה שצד ציד והביא לי ואכלתי ממה שהביא לי עוד לפני שהגעת וברכתי אותו, וכשהבין שזה היה כנראה יעקב, הוסיף ואמר "גם ברוך יהיה" - "הסכים ובירכו מדעתו"¹³⁶ "אחר שבירכתיו עתה אני מקיים לו הברכה"¹³⁷. יצחק הצדיק חשב בהתחלה לברך את עשיו אך כשראה שכך יצא שבירך את יעקב שמח שכך יצא "כי אמנם הרגיש בברכתו שחלה הברכה על המבורך"¹³⁸ הרי הוא ראה כמה שיעקב מתאים לברכות שהוא כזה צדיק ועדין ודיבורו נעים והריח שלו כזה ריח נפלא ממש כמו הקטורת של ביהמ"ק ולכן יצחק לא הצטער, שידע "שאיך דבר נסתר מעיני הקב"ה, היאך הסכים להעביר הבכורה מן הגדול ונתנה לצעיר. גם ברוך יהיה - שעל פי הדיבור ברכתיו, שהרי קנה הוא הבכורה ממך ושורת הדין עשיתי"¹³⁹.

כשעשיו שמע את מה שאבא שלו אמר שיעקב כבר קיבל את הברכות הוא הצטער מאוד "ויצעק צעקה גדולה ומרה" מרוב צער, ואח"כ אמר לאביו שיברך גם אותו את הברכות. יצחק ענה לעשיו שאין מה לעשות שהרי אחיו של עשיו - יעקב בא בצורה חכמה¹⁴⁰ וזכה לקחת את הברכות לפניך. ועשיו אמר לאביו בצער שהוא רואה שבאמת לא סתם השם של יעקב יעקב שהרי השם הזה מתאים לו שהרי פעמיים הוא רימה אותי פעם ראשונה הוא לקח ממני את הבכורה ועכשיו הוא לקח ממני גם את הברכות.

אתם יודעים ילדים שכשיצחק שמע את זה הוא כבר עוד יותר שמח עד עכשיו הוא חשב שעשיו הוא הבכור ועכשיו הוא שמע מעשיו שהוא מכר את הבכורה אז באמת יעקב הוא הבכור "לפי שהיה אביו יצחק מתפחד ואומר תאמר שלא עשיתי כשורה שעשיתי את שאינו בכור בכור, כיון שאמר את בכורתי לקח, אמר יאות ברכתי". ועשיו המשיך לשאול "הלא אצלת לי ברכה - לא הנחת אצלך שום ברכה בעבורי אלא הכל נתת לו, איך היה זה?"¹⁴¹ ויצחק ענה לו, כן! ברכתי אותו בהכל אמרתי לו שהוא יהיה האדון החשוב על כולם וכל אחיו יהיו עבדים שלו, ובירכתי אותו גם שיהיה לו חיטים וענבים" ולכה איפה מה אעשה - מה ברכה נשארה לך אחר זה?"¹⁴².

ועשיו המשיך והתחנן אבא בטח תמצא איזה ברכה נוספת "אין לך שתברכני בעניין אחר שלא ברכת אותו"¹⁴³? ברכני גם אני אבי, ועשיו אף התחיל לבכות מרוב צער. ואז יצחק החליט לברך אותו גם בברכה, אבל כמובן שלא בברכות החשובות והקדושות שהן שייכות ליעקב אלא בברכות אחרות והוא בירך אותו שגם לו יהיה ארץ שמנה וטובה וירד טל משמיים "כי לשניכם יספיק שיהיה משמני הארץ וטל השמיים, אבל בעניין הממשלה, שלו תהיה ולו תעבוד... ולעשיו יהיה הטל ומשמני הארץ בארץ אחרת"¹⁴⁴ ויצחק בירך את עשיו בברכה שמתאימה לו שהוא יהיה איש מלחמה ובזכות החרב שלו יחיה "שיחיה במלחמותיו כי ינצח ולא יפול בחרב אויב... ואת אחיך

¹³⁵ תרגום אונקלוס כז, לג

¹³⁶ רש"י כז, לג

¹³⁷ רד"ק כז, לג

¹³⁸ ספורונו כז, לג

¹³⁹ חזקוני כז, לג

¹⁴⁰ תרגום אונקלוס כז, לה

¹⁴¹ רד"ק כז, לו

¹⁴² רד"ק כז, לז

¹⁴³ רד"ק כז, לח

¹⁴⁴ רמב"ן כז, לט

תעבוד - שלא תתגבר עליו והוא יגבר עליך¹⁴⁵ ויצחק בירך את עשיו עוד שישראל לא ישעבדו אותם קשה מדאי, ואם עם ישראל יעבידו אותו קשה אז הוא כבר לא יהיה עבד שלהם¹⁴⁶. עשיו קיבל את הברכות ויצא מאביו כשהוא כולו כועס ושונא את יעקב. עשיו הרשע אפדילו חשב בלב שלו שכשאביו יצחק ימות אחרי שנקבור אותו "אהרוג את יעקב אחי כי בחיי אבי לא אעשה כדי שלא אגרום לאבי שיבה רעה"¹⁴⁷. רבקה הצדיקה מיד ידעה את המחשבה הרעה הזאת של עשיו להרוג את יעקב. איך היא ידעה? "ונראה לרבקה ברוח הקודש את דברי עשיו בנה הגדול שחשב בלבו להרוג את יעקב"¹⁴⁸. ורבקה מיד שלחה וקראה ליעקב בנה הקטן ואמרה לו שעשיו חושב להורגו ולכן רבקה מבקשת שיעשה מה שהיא רוצה וכך בעז"ה ינצל, שפשוט יעזוב את א"י ויברח ללבן אח של רבקה שנמצא בחרן, ושם תשב כמה זמן שצריך עד שעשיו כבר ישכח את מה שהוא שונא אותך ואז תוכל לחזור לכאן. ואיך יעקב שיהיה באותו זמן בארץ חרן ידע לחזור לארץ? רבקה אמרה לו שהיא תשלח מישהי שתוכל לקרא לו כשיוכל לחזור מארץ חרן. רבקה רצתה שיצחק יברך את יעקב לפני צאתו לחרן, אך מצד שני היא לא רצתה לספר ליצחק שיעקב בורח מפני עשיו שרוצה להורגו "פן יצטער על זה, ועל כן אמרה בחכמה שישלח אותו פדנה ארם לקחת אשה"¹⁴⁹. ורבקה מסבירה ליצחק שהיא כ"כ סובלת מהנשים של עשיו, וח"י שיעקב גם יקח נשים כאלו רשעות, ולכן אין ברירה ויעקב חייב ללכת לחרן ולמצא שם נשים צדיקות מהמשפחה של אברהם אבינו, ולכן היא מבקשת מיצחק שישלח את יעקב לחרן שילך לשם. "דרך חכמה אמרה רבקה ליצחק להרחיק יעקב מעשיו ולא גילתה לו שבשביל שטימת אחיו עשתה כן"¹⁵⁰. ואמרה לו רק שכדאי שיעקב יחפש אשה בחרן.

יצחק מיד קרא ליעקב ובירך אותו שיפרה וירבה ויהיה ממנו עם גדול, ושהברכה שה' בירך את אברהם אבינו על הארץ הקדושה ושיצא ממנו העם של הצדיקים היא תעבור אליך "כי אתה הזרע המיוחד לי כמו שהייתי אני לאבי אע"פ שהיו לו בנים אחרים"¹⁵¹. ויצחק גם צווה את יעקב שלא יתחתן עם אשה מבנות כנען שהן רשעות ואינן מתאימות לצדיק כמוהו ולכן הוא אומר לו שילך לפדן ארם ושם ימצא אשה שהיא מהמשפחה של אברהם אבינו שנשארה שם. זה חשוב מאוד שיעקב לא יתחתן עם רשעה כי מהבנים שיוולדו ממנו יצא עם ישראל העם של אברהם יצחק ויעקב "כיון שעמד יעקב ובא לצאת אצל לבן קרא אותו יצחק ואמר לו" תהא יודע שממך הקב"ה מעמיד י"ב שבטים... ברכה שבירך את אברהם... בך היא מקיימה (מתקיימת)"¹⁵². ויצחק דואג מאד לעתיד של עם ישראל.

יעקב הצדיק כמובן שומע ליצחק ומתכוון ללכת לפדן ארם למצא שם אשה, אך קודם הוא הולך ללמוד עוד תורה. לפני שהוא יוצא מא"י ומתחיל להתחתן ולהוליד יליסד הוא רוצה להתמלאות עוד ועוד בתורה כדי שאח"כ יוכל להמשיך ולעסוק בה כל החיים ולכן הוא הולך לבית המדרש של שם ועבר ויושב שם ולומד כל הזמן בלי הפסקה ימים ולילות. לומד ולומד בהתמדה גדולה יום ועוד יום ועוד שבוע וחודשים נוספים, 14 שנה! המון זמן "וילמוד שם עוד את דרכי ה'

¹⁴⁵ רמב"ן כז, מ

¹⁴⁶ ע"פ הרמב"ן

¹⁴⁷ רד"ק כז, מא

¹⁴⁸ תרגום יוב"ע כז, מב

¹⁴⁹ מלבי"ם כז, מו

¹⁵⁰ רשב"ם כז, מז

¹⁵¹ רד"ק כח, ד

¹⁵² תו"ש כח, טו

ומצוותיו¹⁵³. ורק אחרי שהוא מתמלא בתורה, מלמד בפרשה הבאה שהוא יצא מארץ ישראל לכיוון חרן לקיים את מצוות אביו ואמו.

עשיו הרשע כמו תמיד מנסה להראות כאילו הוא צדיק, ולכן הוא החליט עכשיו להתחתן עם אשה שאינה מבנות כנען. באמת הוא רשע גדול הוא ידע שיצחק לא אוהב את נשות כנען ובכל אופן הוא התחתן עם שתי נשים כנעניות בשמת ויהודית שהיו עובדות לפסלים. אך עכשיו שהוא ראה כמה שיצחק מזהיר את יעקב שלא יתחתן אתם הוא החליט לעשות מה שאביו אומר. אך מה עושה הרשע הזה איפה הוא מחפש אשה מתאימה? הוא הולך לישמעאל הבן הרשע של אברהם ומתחתן עם הבת שלו "דרך דקל רע ליגדל בצד אילן סרק וכמו שכתוב וילך אשיו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל... לא לחינם הלך הזרזיר אצל העורב אלא מפני שהוא מינו"¹⁵⁴. ככה זה עשיו הרשע הוא רק רוצה להראות שיחשבו שהוא צדיק ובאמת הוא ממשיך להיות רשע. והתורה אומרת שלא רק שהוא התחתן עם אשה רשעה הוא הוסיף אותה על שתי הרשעות שהיו לו קודם ולא גירש אותן וככה בסוף היו לו שלש נשים רשעות "אמר ר"א אלו הוציא את הראשונות יפה היה, אלא (הוסיף) על נשיו - כאב על כאב"¹⁵⁵ וכל זה "היה מרשעתו שלא לשמוע המצוות לא תעשה כי לא גרש בנות כנען, ולא לקיים המצוות עשה - לקחת מבנות לבן. כי תחת זה החל אל ישמעאל וביאר כי במה שהלך אל ישמעאל לקח אחות נבות שהיה רשע והבנים הולכים אחר האם, ולא קיים הלא תעשה כי לקח על נשיו ולא גרש בנות כנען מאתו"¹⁵⁶

¹⁵³ ספר הישר, תולדות, תו"ש כח, כט

¹⁵⁴ ע"פ ב"ק צב: תו"ש כח, כה

¹⁵⁵ ב"ר סז, תו"ש כח, כח

¹⁵⁶ מלבי"ם כח, ה-ט